

Klimat- och näringslivsdepartementet

Begäran om yttrande över betänkandet Bättre förutsättningar för klimatanpassning, SOU 2025:51

Sammanfattning

Länsstyrelsens yttrande inriktas särskilt på de lagförslag som omedelbart påverkar Länsstyrelsen Dalarna. Vi avstår dock från att yttra oss om utredningens förslag avseende vatten och avloppsanläggningar.

I alla delar är det av vikt att lagändringar genomförs med framförhållning så att vägledande myndigheter har tid och resurser att ta fram de vägledningar som behövs.

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa vilka klimatanpassningsåtgärder kommunen avser att initiera

Tillägget som innebär att det av översiktsplanen, utöver kommunens syn på risken för skador, även ska framgå vilka intentioner kommunen har för att minska riskerna genom att ta initiativ till någon form av förebyggande fysiska åtgärder är vällovligt. Det är positivt att kommunen ska ange hur och var de ska genomföra åtgärden och inte enbart att de ska. Det får dock inte bli på för detaljerad nivå så att översiktsplanen tappar sin strategiska nivå.

Arbetet inför ett ställningstagande till klimatrelaterade risker i översiktsplanen kan vara mer utmanande för vissa kommuner, beroende på vilken geografi som kommunen utgörs av. Det kan variera mycket mellan kommuner i vilken omfattning de har att förhålla sig till olika klimatrelaterade risker och i vilken utsträckning det kräver undersökning/utredning av olika mark- och vattenområden. Länsstyrelsen anser att statliga myndigheter bör tillhandahålla det planeringsunderlag som krävs för ett kommunalt ställningstagande till klimatrelaterade risker i översiktsplanen. Det planeringsunderlaget finns i flertal fall men kan komma att kräva

insatser från statliga myndigheter att tillhandahålla likartat. Det krävs i så fall medel för ökade arbetskostnader där uppgifter om planeringsunderlag utökas.

Ett av syftena med att i översiktsplanen ange inom vilka områden som kommunen ska ta initiativ till fysiska åtgärder, är tydlighet gentemot fastighetsägare. Att kommunerna kontinuerligt arbetar med sina översiktsplaner och planeringsstrategier borde medföra att frågan om vilka områden som kommunen pekar ut samt vilka initiativ som ska tas också avspeglar vilken prioritering för genomförande av åtgärd har.

Kommunen ska ändra eller upphäva detaljplaner som medför stora risker

Utredningen föreslår att kommunerna ska vara skyldiga att upphäva eller ändra detaljplaner i den del det finns obebyggda tomter där risken för klimatrelaterade översvämningar, ras, skred eller erosion är stor. Kommunerna ska få sex år på sig att identifiera och eventuellt åtgärda riskerna, innan kravet börjar tillämpas.

Det kan vara tidskrävande att identifiera och bedöma detaljplaner och därefter fatta beslut om de ska upphävas eller ändras. Därför är det av stor vikt att kommunerna ges tillfälle att uttala sig om tidsåtgången i arbetet.

Utredningen tror inte att det rör sig om så många detaljplaner per kommun och har låtit undersöka tre kommuner i södra Sverige. Länsstyrelsen anser dock att det finns stora variationer i landet och att det inte går att dra några generella slutsatser från dessa tre kommuner.

Länsstyrelsen har i dialog med kommuner i länet uppmärksammat på utmaningar med att gällande detaljplaner medger byggrätter på olämpliga platser, utifrån ett hälso- och säkerhetsperspektiv. Olämpligheten bygger på att bygglov inte kan nekas på sökt plats för att detaljplan ger byggrätt. Kommuner erfar även att försäkringsbolag inte försäkras dessa byggnader i senare skede.

Klimatanpassningsåtgärder som särskilt skäl för dispens från strandskyddet

Ytterligare ett särskilt skäl inom strandskyddslagstiftningen verkar vara relevant för att hantera behov av klimatanpassningsåtgärder. Visserligen finns redan idag möjlighet att använda sig av skäl 3 och ibland skäl 5, men med det här förslaget blir det troligen lättare att få dispens för åtgärder som är till för klimatanpassningar, vilket Länsstyrelsen anser är bra. Det bör dock framgå att ett krav för att få luta sig mot detta skäl, ska vara att det finns en utredning av sakkunnig, till exempel en geoteknisk utredning som visar på att det finns ett behov av klimatanpassade åtgärder och att behovet inte kan tillgodoses utanför området.

Ett tillkommande särskilt skäl inom strandskyddslagstiftningen bör gälla även för att förebygga klimatrelaterade risker i dagens klimat vilket behöver förtydligas. Det bör också förtydligas eller exemplifieras vad som menas med effekter av ett förändrat klimat. Handlar det bara om ras och skred vid skyfall och översvämningar eller kan det även vara effekter av långvarig torka och risken för ökade bränder?

Strandskyddet är föremål för översyn inom olika utredningar och även nyligen föremål för förändring. Strandskyddslagstiftningen bör ses över i ett sammanhang och inte som nu i olika utredningar.

Förslag till lag om ändring i väglagen (1971:948)

Bedömningen är att införandet av ny paragraf 36 a § i väglagen är väl avvägd och anknyter till befintlig paragraf 36 § i väglagen. Det torde inte bli några problem att bruka föreslagen lagändring i länsstyrelsens arbete. Dock kan det vara svårt att uppskatta hur mycket arbete den nya paragrafen kan medföra för länsstyrelsen då den är avhängigt naturhändelser. Om extremväder inträffar oftare kan dess ärendetyper kräva mer resurser hos länsstyrelsen. Vidare torde dessa också kräva snabb handläggning.

Möjligheten att överklaga länsstyrelsens beslut i frågan till regeringen 74 § väglagen är densamma som befintlig 36 § väglagen och torde därmed inte medföra några större svårigheter att tillämpa.

Förslag till lag om ändring i lagen (1995:1649) om byggande av järnväg

Förslaget i lagen om byggande av järnväg 3 kap. 3 b § liknar ovanstående förslag om ändring i väglagen. Tidigare har länsstyrelsen enligt befintlig 3 kap. 3 a § järnvägslag också kunnat besluta om tillfällig nyttjanderätt till annans mark. Bedömningen är också att förslaget är väl avvägt och att den inte torde medföra några problem för länsstyrelsens arbete. Dock är det svår svårt att uppskatta hur mycket arbete lagförslaget kan innebära för länsstyrelsen då paragrafen blir avhängigt naturhändelser

Länsstyrelsens beslut ovan enligt den nya paragrafen 3 b § kan enligt 5 kap. 2 § järnvägslagen komma att kunna överklagas till regeringen. Då det även tidigare gått att överklaga liknande beslut från länsstyrelsen torde den nya bestämmelsen inte medföra några större svårigheter att tillämpa.

Bedömning av förslag till ändring i väglag och järnvägslag

Tillstyrker förslag till ändring av väglagen och järnvägslagen.

Allmänna synpunkter

Enligt Förordning (2017:868) med länsstyrelseinstruktion ska länsstyrelsen samordna arbetet på regional nivå med anpassningen till ett förändrat klimat. Förordning (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete innebär bland annat att länsstyrelsen ska initiera, stödja och följa upp kommunernas klimatanpassningsarbete samt bidra till och ta fram underlag för ökad kunskap och planering.

Det särskilda anslaget för länsstyrelsernas uppgift att samordna det lokala och regionala arbetet med anpassning till ett förändrat klimat upphörde 2024. Anslaget innebar också att länsstyrelserna efter ansökan fick betala ut medel till kommuner i länet för kunskaphöjande insatser inom områden där kommunen identifierat särskilt behov av klimatanpassning. Samtidigt skriver Regeringen i sin handlingsplan för klimatanpassning att det behövs fortsatta insatser för att fler aktörer ska uppnå god kunskap om klimatrelaterade risker och extrema väderhändelser samt förmåga att hantera konsekvenserna av dessa.

Det indragna anslaget för länsstyrelsernas klimatanpassningsarbete har inneburit begränsade möjligheterna att bidra till och ta fram underlag för ökad kunskap och planering.

Flera av förslagen i betänkandet inom fysisk planering och strandskydd kommer sannolikt att ställa ökade krav på att länsstyrelsen har resurser och kompetens att granska planer inom fysisk planering och ansökningar om dispens från strandskyddet samt också att stödja kommunerna i de utökade kraven i översikts- och detaljplanearbetet.

För att återuppta eller till och med förstärka länsstyrelsernas arbete behöver det återinföras medel för klimatanpassningsarbetet.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Helena Höij med klimatanpassningssamordnare Eva-Karin Ljunglund som föredragande. I den slutliga handläggningen har också länsarkitekt Frida Ryhag, naturvårdshandläggare Maria Jons, jurist Rickard Malteskog och handläggare trafikfrågor Niklas Eklund medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.